

Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia

Guia de reparació a l'àmbit municipal (GRAM)

Treball de reparació a l'àmbit municipal a Catalunya (TRAM.Cat)

Novembre 2010

Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

Comunitat Treball de reparació a l'àmbit municipal a Catalunya (TRAM.Cat)

Novembre de 2010



Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar una obra derivada, sense cap restricció sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia). La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/legalcode.ca>.

© Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
www.gencat.cat/justicia

Índex

A. Introducció.....	3
Integrants del TRAM.Cat.....	4
B. Principis bàsics.....	5
1. Els fets reprovables han de caure sempre dins la potestat de l'ajuntament.....	5
2. Els objectius prioritaris han de ser educatius i d'aprenentatge.....	5
3. Les característiques de la població juvenil s'han de tenir en compte.....	6
4. El compromís i la implicació política són indispensables.....	6
C. El procés de reparació de danys.....	8
1. La detecció dels fets i l'anàlisi de la situació.....	8
2. El marc de la intervenció.....	9
La persona responsable del programa.....	9
Les persones a qui s'adreça el programa.....	10
El lloc on es fan les entrevistes i les formes de citació.....	10
3. Inici de la intervenció.....	11
Continguts de l'espai informatiu.....	11
4. L'espai educatiu i responsabilitzador.....	12
Els fets són el punt de partida del programa.....	12
Les conseqüències.....	12
Els elements de la reparació.....	13
5. Les accions reparadores.....	14
Determinar les accions reparadores.....	14
Els objectius.....	14
La temporalitat.....	14
El referent de les accions reparadores.....	15
Els pares en les accions reparadores.....	15
D. El catàleg d'accions reparadores i els documents.....	16
1. El catàleg d'accions reparadores.....	16
Accions formatives o d'investigació.....	16
Els espais de reflexió.....	16
Les sessions educatives.....	17
Treballs d'investigació.....	17
Servei a la comunitat.....	17
En espais i recursos concrets.....	17
En espais al carrer.....	17
En activitats puntuals.....	17
2. Els documents.....	18

A. Introducció

El Programa de prevenció i mediació comunitària actua, arreu de Catalunya, a partir de la demanda dels municipis i consells comarcals, interessats en la prevenció de les conductes de risc i la gestió dels conflictes que pot generar la població juvenil.

En aquests darrers sis anys hem intervingut en més de seixanta municipis i consells comarcals de totes les demarcacions territorials. De les nombroses comissions de treball en què hem participat i en les quals encara estem implicats, hem recollit una preocupació comuna a totes elles, que està relacionada amb la recerca d'una resposta alternativa a les actuacions incíviques que protagonitzen els joves dels seus municipis.

A títol d'exemple esmentarem les pintades o grafitis, els actes vandàlics, les baralles, les motos trucades amb el consegüent augment de soroll, el fet de no portar casc, els aldarulls fins a altes hores de la nit i alguns comportaments agressius que poden provocar enfrontaments amb els veïns.

Cal dir, a més, que el fet que aquests comportaments quedin sense resposta pot contribuir a generar un sentiment d'impunitat que en molts casos afavoreix l'increment d'aquesta mena d'actuacions, les quals poden esdevenir delictives. Malgrat que en general estem parlant de grups minoritaris de joves, algunes de les seves conductes poden generar una alarma en la població i suposar un focus d'alteració de la convivència.

Conscients de la rellevància d'aquest assumpte i del neguit que causa en molts responsables, tant polítics com tècnics, enguany hem volgut estudiar les diverses respostes alternatives a aquests comportaments juvenils, una de les quals és la reparació de danys a l'àmbit municipal.

Per tal de treballar de manera específica aquest tema hem creat un grup heterogeni compost per una dotzena de tècnics de diferents àrees (policia local, educadors, tècnics de joventut) i de nou municipis (Anglès, Castell-Platja d'Aro, Constantí, Creixell, el Morell, Hostalric, Mollerussa, Montcada i Reixac i Santa Cristina d'Aro). Aquest grup de treball l'hem denominat el TRAM.Cat (treball de reparació a l'àmbit municipal a Catalunya).

El TRAM.Cat forma part del programa Compartim, de gestió del coneixement, del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia. Aquest programa promou l'aprenentatge per l'intercanvi d'experiències i la compartició de bones pràctiques.

Sota el paraigua del programa Compartim hem pogut disposar d'un espai, tant físic com virtual, i també d'una estructura organitzativa que ha facilitat la reflexió entre tots els implicats i la recerca de respostes a les conductes transgressores dels joves. Tot això ens ha portat a elaborar aquesta *Guia de reparació de danys a l'àmbit municipal*, que hem

anomenat GRAM i que pretén ser un punt de referència i un instrument vàlid que es pugui adaptar a qualsevol municipi, tot tenint en compte les seves característiques i necessitats.

Aquí queden recollits tots els debats i totes les reflexions que s'han fet durant aquest any, amb un ordre i una estructura que ens hauria de permetre trobar la fórmula més adient per adequar-la a cada municipi i posar-la en pràctica. Per tant, s'ha d'entendre aquesta *Guia* no pas com el final d'un treball sinó com un punt de partida.

Això ens ha de conduir al pas següent, que és l'aplicació d'aquesta *Guia* a casos concrets, amb els consegüents reajustaments i esmenes, que ens dictarà la pròpia experiència.

Integrants del TRAM.Cat

En la construcció i el redactat d'aquesta *Guia* hi han participat:

- Toni Dote (responsable de la policia local de Creixell)
- Oscar Gallinat (educador social a Mollerussa)
- Ignasi Manzanares (tècnic de joventut de Constantí)
- Oriol Martín (educador social del Consell Comarcal del Tarragonès a Constantí)
- Diana Pardo (educadora social del Consell Comarcal del Tarragonès al Morell)
- Joaquim Pazo (sergent de la policia local de Castell Platja d'Aro)
- Rosa Planas (educadora social del Consorci de Benestar Social de la Selva a Anglès)

Amb la col·laboració de:

- Raül Barjuan (responsable de la policia local d'Hostalric)
- Cristina Casas (educadora social i tècnica de joventut de Santa Cristina d'Aro)
- Montserrat Gil (educadora social de Montcada i Reixac)
- Meritxell Llambric (educadora social del Consell Comarcal del Tarragonès al Morell)

E-moderadors:

Robert Gimeno i Ana Nogueras, tècnics del Programa de Prevenció i Mediació Comunitària del Servei de Mediació i Assessorament Tècnic del Departament de Justícia

B. Principis bàsics

En aquest apartat tractarem de desenvolupar alguns dels principis que considerem essencials i que han de regir aquesta *Guia*. Volem subratllar que no es tracta d'articular sancions encobertes, ni de substituir una possible sanció per un altre "càstig", sinó que es tracta d'abordar els problemes des d'un posicionament reflexiu i responsabilitzador a nivell municipal. El punt de partida no és coercitiu, sinó que és de coresponsabilitat. La seva finalitat és el diàleg i la convivència.

1. Els fets reprovables han de caure sempre dins la potestat de l'ajuntament

Hem enumerat a la Introducció algunes de les conductes transgressores comunes en molts municipis. No obstant això, per tal que no hi pugui haver cap confusió, s'ha de deixar molt clar que els fets a què es refereix la GRAM i pels quals es podrien habilitar respostes des de l'àmbit municipal han de caure sempre dins la potestat de l'ajuntament.

La GRAM pretén ser útil a qualsevol municipi, tant si té policia local i ordenances de convivència com si no en té. Cal també que la possibilitat d'acollir-se a la via de la reparació sigui fàcil i còmoda, tant per als joves com per als seus pares, o per al mateix ajuntament, i fugir al màxim d'una burocratització que allargui el procés i ens allunyi del sentit educatiu i d'aprenentatge perseguit.

2. Els objectius prioritaris han de ser educatius i d'aprenentatge

Aquesta *Guia* ha de permetre a cada municipi dissenyar unes respostes alternatives a les actuacions incíviques comeses per la població juvenil, però posant l'accent en un procés de responsabilització i un aprenentatge.

No es qüestiona en absolut el fet que la sanció pugui ser educativa i, de fet, suposi un límit important a les conductes incíviques. Però el recurs a la sanció no cal que sigui la primera reacció, hauria de ser una de les últimes eines, si no l'última, que s'ha de fer servir. Les respostes han de ser graduals i adequades, tant als fets com a la persona que els ha comés, i han d'existir amb l'objectiu de posar límits tot regulant un marc de convivència adequat i, per tant, educant els ciutadans.

Aquests límits han de ser apropiats i coherents, ja que si es fa servir des de bon principi l'eina més forta i potent de què disposem, la sanció, de quines eines ens podrem ajudar si aquesta no causa l'efecte que es desitja? S'haurà perdut la gran oportunitat de poder utilitzar un ampli ventall d'eines abans de l'aplicació d'aquesta sanció, com les que un programa de reparació de danys ens pot oferir. La intervenció responsabilitzadora permet donar una resposta més propera a les característiques del jove, i també del fet. La sanció aborda el ciutadà com a subjecte passiu, mentre que la reparació en fa un subjecte actiu.

Quan, havent aplicat totes les vies prèvies a nivell municipal, encara persisteix el problema, serà el moment de fer servir la sanció. Aquesta, per si mateixa, també disposa

de l'element educatiu necessari, ja que és un dels límits més forts que el municipi pot fer servir. Així doncs, el fet que des d'un municipi es plantegi la implantació d'un programa de reparació de danys no ha de suposar que ja no s'utilitzin sancions.

Ara bé, el que sí que s'ha de valorar, estudiar i acordar és en quin moment del procés ha d'aparèixer la sanció, com s'ha d'aplicar i amb quina finalitat. No podem oblidar que els propòsits educatius i d'aprenentatge són indispensables en l'etapa evolutiva a què fem referència: l'adolescència.

3. Les característiques de la població juvenil s'han de tenir en compte

Sembla important donar unes pinzellades sobre l'etapa evolutiva de l'adolescència, ja que la major part de les transgressions a què es fa referència en aquesta *Guia* es produeixen en aquest moment.

Podríem dir que, dins de les etapes del desenvolupament vital de l'individu, aquesta és potser la que comporta uns canvis més acusats i en un període més breu de temps.

Totes les emocions es viuen amb molta intensitat i qualsevol conflicte també és molt intens. Una característica molt destacada és la manca de paciència dels joves i el fet que tot el que desitgen ho volen "ara mateix". Tot plegat els fa actuar massa sovint sense que pensin i calculin les conseqüències de les seves accions. La manca de recursos personals i d'experiència els fan reaccionar tot sovint de manera incorrecta.

L'adolescència és l'etapa en què les normes i l'autoritat (dels pares, dels professors, dels cossos de seguretat, de la comunitat, etc.) són constantment qüestionades, i saltar-se-les comença a ser un acte d'autoafirmació. També és el moment en què es produeix la cohesió del grup, ja que la relació entre iguals té una importància vital en el seu desenvolupament, i es relega a un segon nivell qualsevol altra mena de relació. S'ha de tenir en compte aquest funcionament en grup a l'hora d'abordar els conflictes i dissenyar un plantejament des d'una òptica comunitària que ha de ser vàlida per a totes les àrees de convivència i les ha de transcendir.

4. El compromís i la implicació política són indispensables

Un programa de reparació de danys s'ha d'entendre des del seu inici com un programa del municipi i per al municipi. Ja sigui en una ciutat gran o en un poble petit, el programa determina una relació entre el municipi i els seus ciutadans tot atenent i tenint en compte els diferents sistemes i subsistemes que hi conviuen i establint una relació de complexitat i complicitat entre tots ells que permetrà millorar la qualitat relacional entre l'ajuntament i els seus ciutadans.

És un programa que pretén modificar l'actitud, l'abordatge i la resposta de tota la ciutat a certs comportaments no desitjables que protagonitzen alguns ciutadans. També fomenta un model d'aprenentatge dels ciutadans, les institucions i la resta d'agents socials que es basa en la coresponsabilització i la implicació envers el lloc on es viu.

La utilització del diàleg, l'escolta, el compromís, la credibilitat i la confiança acabaran repercutint en la implantació d'una cultura de mediació que segurament comportarà un increment de la implicació dels ciutadans en la gestió de la vida en comunitat. El municipi sencer és el que s'ha de comprometre amb el diàleg.

Per tal d'aconseguir aquest objectiu és imprescindible que tota la ciutat s'hi sumi, comparteixi i interioritzi aquesta proposta de reparació de danys, que permetrà tant preservar com restaurar la relació entre totes les parts implicades. Assolir-ho depèn en gran mesura de l'existència d'un compromís al màxim nivell polític (en aquest cas l'alcalde o l'alcaldesa) que lideri i afavoreixi la possibilitat d'aplicar una alternativa, com és el Programa de reparació de danys.

C. El procés de reparació de danys

La reparació de danys a l'àmbit local s'emmarca dins d'un procés que s'estructura en diferents moments:

1. La detecció dels fets i l'anàlisi de la situació
2. El marc de la intervenció
3. L'inici de la intervenció: l'espai informatiu
4. L'espai educatiu i responsabilitzador
5. Les accions reparadores

Cal tenir en compte, a més, que un programa de reparació de danys d'aquest estil, pel fet de ser un programa nou i poc conegut pels ciutadans, necessita difusió i coneixement per part de la població, les entitats i les persones que hi poden estar implicades.

La difusió i informació del programa es pot fer a dos nivells:

- A la població en general: a partir de tríptics i xerrades informatives, ràdio, televisió local, etc.
- A totes les entitats i associacions col·laboradores: a partir de xerrades i reunions específiques per informar, definir i estructurar les bases de col·laboració.

1. La detecció dels fets i l'anàlisi de la situació

La reparació de danys a l'àmbit local té un punt de partida: uns fets que requereixen una intervenció i que estan dins de les competències de l'ajuntament.

Aquests fets són detectats generalment per la policia local, però també ho poden ser per altres professionals de l'ajuntament o pels mateixos veïns afectats quan presenten una queixa.

Un cop detectats els fets, se n'ha de fer una anàlisi i valoració. Per dur-la a terme es pot crear una comissió de reparació de danys on poder derivar els casos detectats.

La comissió de reparació de danys ha de ser un grup de treball reduït que a cada municipi, segons les seves característiques, pot tenir una composició diferent. És molt important que almenys hi hagi:

- Un representant de l'ajuntament: el mateix alcalde o el regidor en qui delegui.
- Un representant de les àrees de policia local, serveis socials i joventut.

L'objectiu és tenir visions diferents i facilitar l'anàlisi de la situació. Per això caldrà estudiar:

- Quins han estat els fets i la seva dimensió.

- Quines han estat les persones implicades.
- Quines molèsties s'han causat als veïns.

I llavors plantejar diferents formes d'intervenció:

- Si els fets són competència de l'ajuntament, emmarcar la mena d'intervenció més convenient; entre les possibles intervencions hi ha la d'iniciar un programa de reparació de danys.

En aquest cas, la comissió ha de definir el posicionament concret de l'ajuntament en cada cas. Quina valoració fa dels fets, quins són els objectius que té, tant pel que fa a la convivència com al jove transgressor.

- Si els fets no són competència de l'ajuntament, s'ha de veure de qui són competència i derivar el cas a on correspongui. Es pot analitzar les actuacions complementàries que es puguin fer.

2. El marc de la intervenció

Un cop es valora que és adient iniciar un programa de reparació de danys, s'ha de decidir:

- Qui serà la persona responsable del programa.
- A quines persones s'adreçarà el programa.
- On es faran les entrevistes i quines seran les formes de citació.

La persona responsable del programa

Cada programa de reparació de danys ha de tenir un responsable. Aquest responsable s'ha d'escollir entre els tècnics que formen part de la comissió de reparació i pot ser diferent en cada cas. És important que l'alcalde o el regidor que faci de representant de l'ajuntament reservi les seves intervencions per a situacions o casos especials.

El responsable del programa ha de tenir clar que serà una persona de referència per als joves transgressors i que les seves intervencions han de tenir uns objectius educatius. El seu ha de ser un "perfil d'educador", ja que es considera molt important que sintonitzi amb els principis bàsics de la intervenció amb joves. Ha de tenir coneixements i experiència de treball amb adolescents, així com recursos personals per abordar les conductes i les situacions diverses que poden protagonitzar.

En determinades situacions, com per exemple en fets comesos en grup, s'hi pot afegir un segon tècnic. Aquesta incorporació ha de servir per ajudar en l'anàlisi i per crear una dinàmica afavoridora de la intervenció educativa i responsabilitzadora.

Les persones a qui s'adreça el programa

L'objecte principal de la intervenció d'aquest programa és el jove transgressor, ja que ell és el responsable dels fets que ens ocupen.

És possible i molt normal, quan parlem d'adolescents, que hi hagi diversos implicats en els mateixos fets. En aquest cas caldrà tenir-los en compte i citar-los tots. Cal pensar que cada jove té la seva pròpia realitat, però que també hi ha una realitat col·lectiva com a grup. S'ha de trobar un equilibri entre aquestes dues dimensions.

En un primer moment hi ha d'haver un espai d'entrevista individual: és el moment d'intercanvi d'informació, d'aclariment i de decisió sobre l'inici d'un programa de reparació de danys.

Quan tractem amb un grup de joves és important que tots tinguin la mateixa informació. Però també ho és que cada jove disposi d'un espai propi i confidencial on poder exposar les seves preocupacions.

A partir d'aquest primer moment es pot crear un espai d'entrevista grupal amb tots els joves que acceptin entrar al programa per treballar sobre els fets, les seves conseqüències i com es podrien reparar.

En el cas dels transgressors menors d'edat, aquests han d'estar acompanyats dels seus pares o tutors. És important treballar i garantir l'adhesió dels pares al procés de reparació. La seva participació pot suposar un suport al fill i una major col·laboració en tot el procés. El nivell d'implicació dels pares ha d'estar en relació amb l'edat, i s'ha de tenir en compte les diferències existents entre els infants i els adolescents. Cada etapa evolutiva té les seves pròpies característiques.

El lloc on es fan les entrevistes i les formes de citació

És important que el primer contacte amb el jove es faci a l'ajuntament o, si no és possible, en altres dependències municipals. El lloc on es fa aquesta trobada és important per donar formalitat a aquesta intervenció.

Els contactes posteriors (altres entrevistes) es poden fer al mateix lloc o en d'altres, en funció de cada cas, dels acords presos i de les diferents actuacions que s'hagin de fer.

La citació del jove pot tenir com a punt de referència una carta (certificada o no, lliurada per la policia local o no). El jove ha d'estar acompanyat dels seus pares en cas que sigui menor d'edat. Hi ha d'haver un model de citació que contingui com a elements bàsics:

- Data i descripció dels fets
- El dia, l'hora i el lloc de la citació
- L'objectiu de la citació

- La persona de referència del programa
- Un telèfon de contacte per a aclariments i/o canvis

Aquesta informació pot tenir entitat pròpia o estar adjuntada a la notificació de la denúncia (si aquesta pren un caire formal), i llavors la complementa com una alternativa a les respostes pròpies de la denúncia.

3. Inici de la intervenció

Continguts de l'espai informatiu

L'espai informatiu serveix per donar la informació necessària i suficient sobre el programa de reparació de danys.

El jove ha de tenir tots els elements necessaris per decidir si s'adhereix al programa o no, i l'ajuntament ha de valorar la conveniència d'iniciar un programa amb aquest jove en concret. Amb aquest propòsit l'informarem de diferents aspectes:

- Sobre els fets que motiven la intervenció.
- Sobre el posicionament, la preocupació i la valoració que en fa l'ajuntament.
- Sobre com tracten els fets les ordenances municipals o altres normatives de referència.

Aquest és un programa voluntari i per iniciar-lo es necessita l'opinió del jove. Per tant, s'ha de recollir la seva opinió i vivència respecte de tot el que se li ha explicat.

Si durant aquest espai el jove manifesta que se sent responsable dels fets i vol reparar el dany causat, l'ajuntament, si ho creu convenient, li pot oferir l'oportunitat de fer-ho.

És el moment de donar-li informació sobre el que pot significar reparar el dany i el procés que se seguirà a partir de llavors. Els temes que s'han d'abordar amb ell són:

- La seva reflexió sobre els fets i les seves conseqüències, amb l'objectiu d'arribar a un acord que reculli les alternatives reparadores.
- Com s'estructurarien les accions reparadores.
- La revisió del procés i el tancament del cas si el resultat ha estat positiu.

El programa de reparació de danys està dirigit a joves transgressors que han de reunir unes condicions:

- Que se sentin responsables d'allò que han fet i de les seves conseqüències.
- Que mostrin explícitament la seva disposició a dur-lo a la pràctica. En el cas dels menors d'edat es fa necessària també la voluntat expressa dels pares o tutors.

Com a forma de plasmar la voluntarietat i de recollir el seu compromís, cal la signatura d'un document d'adhesió al programa. Aquest document l'han de signar el jove transgressor (els pares si és menor) i el representant de l'ajuntament.

La signatura de l'ajuntament significa també la seva voluntarietat i compromís amb el programa.

4. L'espai educatiu i responsabilitzador

És un espai conjunt on el responsable del programa i el jove transgressor (o grup de joves) poden parlar de les característiques del programa de reparació de danys i de tots els aspectes que se'n deriven.

És un espai de reflexió i anàlisi que ha de permetre l'evolució i canvi dels implicats. Per poder fer un bon treball, perquè el jove hi participi de manera activa i faci les seves aportacions, s'ha de generar un clima on se senti còmode. A continuació veurem els aspectes a tractar.

Els fets són el punt de partida del programa

És important recollir informació sobre:

- La versió que dona dels fets, explicacions de com va passar.
- Per què creu que van succeir les coses, quines circumstàncies es van donar.

És important ajudar el jove en la construcció del relat dels fets, ja que això l'ajudarà en el seu procés responsabilitzador, i en concret a:

- Connectar amb la seva responsabilitat.
- Reflexionar sobre la seva conducta.
- Prendre consciència de les conseqüències dels seus actes.

Les conseqüències

Distingim tres punts clau en l'exploració de les conseqüències:

- A nivell personal:

S'ha d'explorar la repercussió que han tingut els fets per al jove en primera instància. Conèixer les seves vivències i les conseqüències que tot aquest assumpte ha tingut per a ell li permetrà de ben segur buidar una "motxilla" que pot estar plena de por, ansietat, confusió, neguit...

També cal explorar les seves vivències en relació amb l'efecte que els fets hagin pogut tenir a d'altres nivells (familiar, del seu entorn immediat d'amics i companys, etc).

- A nivell social i comunitari:

S'ha d'ampliar el cercle i incorporar a l'exploració altres persones o elements que puguin haver resultat afectats d'alguna manera o altra per l'actuació del jove.

És així com podrem ajudar-lo a connectar amb aquests "altres" (la comunitat, les normes i el seu compliment...) i despertar la consciència que existeixen i del rol que tenen pel que fa a la convivència.

- A nivell econòmic:

S'ha de conèixer el valor econòmic dels actes que es fan, i per això és molt útil saber les valoracions que l'ajuntament faci dels desperfectes causats.

Aquest punt pot ser de vegades difícil de tractar. Les valoracions econòmiques solen comportar una sèrie d'elements desglossats que resulten difícils d'entendre per als joves, però malgrat això constitueixen un principi de realitat que els pot fer entendre la realitat dels seus actes. Arribar a aquesta part després que el jove hagi pogut buidar la "motxilla" és important, perquè ho podrà escoltar amb menys tensions.

Els elements de la reparació

Per a l'estructuració i la materialització del programa de reparació de danys s'han d'abordar:

- Tots els elements i les idees, solucions, alternatives i propostes que tenen com a punt de referència els fets i el dany causat. També tot allò que tingui per objectiu la reparació, els canvis d'actitud, la millora de la convivència, etc., i que, a més, sigui proposat pel jove transgressor.
- Tots els elements importants per a l'ajuntament en relació amb els fets, les seves conseqüències i la pròpia responsabilitat a l'hora de mantenir la pau social i la convivència veïnal.

L'anàlisi conjunta de les propostes fetes ha de ser el punt de partida per a l'estructuració d'uns actes reparadors que han de ser viables i realitzables, tant per a l'ajuntament com per al jove transgressor. Aquest procés té com a punt primordial el diàleg que s'estableix entre aquest jove i l'ajuntament.

Molt sovint aquest espai educatiu i responsabilitzador, transformat en espai de diàleg entre el jove transgressor i l'ajuntament, pot ser suficient per als objectius del programa i pot significar que no es necessiti dur a terme més actuacions.

5. Les accions reparadores

Parlar és útil i reparador, sobretot si es té en compte com es parla, de què es parla i el valor que cada u dona a la paraula. Ara bé, de vegades es necessita complementar la paraula amb alguna cosa més: unes accions reparadores.

“Les accions reparadores són les que fa el jove transgressor per reparar les conseqüències de la seva conducta. És a dir, tots els actes (activitats formatives o d’investigació, serveis a la comunitat...) que van més enllà dels espais de diàleg que s’han mantingut amb ell.”

Determinar les accions reparadores

Cada cas concret ha de ser conseqüència d'un procés i d'un espai de diàleg. Aquest espai ha de servir per al coneixement mutu, per decidir l'activitat concreta, el lloc on s'ha de dur a terme, quina temporalitat i quin seguiment ha de tenir.

Perquè les accions reparadores puguin ser realment efectives han de recollir algunes de les aportacions fetes pel jove. Això farà que es pugui sentir molt més implicat amb tot el procés i que aquestes accions siguin constructives, rehabilitadores i facilitin la creació d'una imatge positiva mútua entre el jove i l'ajuntament.

En cap cas es poden determinar accions que vulguin ser exemplars, que representin un càstig, que siguin vexatòries o no siguin adequades a les característiques del jove implicat.

Els objectius

Les accions reparadores poden tenir diversos objectius, com per exemple:

- Reparar efectivament els danys causats pel jove transgressor.
- Facilitar que aquest jove entengui millor el perjudici causat; això vol dir que tingui elements educatius i d'aprenentatge.
- Facilitar que el jove mostri a l'ajuntament que ha pres consciència i s'ha responsabilitzat dels fets i les seves conseqüències.
- Crear un lligam entre el jove i la comunitat on resideix.

Per les característiques de l'etapa específica amb què s'està treballant, l'adolescència, cal subratllar la importància que aquest programa permeti al jove transgressor mostrar una imatge més positiva i constructiva d'ell mateix. Si s'aconsegueix aquest objectiu, a més dels enunciats anteriorment, es facilita una millor i major integració del jove a la comunitat i, per tant, a la convivència.

La temporalitat

La temporalitat s'ha de determinar conjugant els danys que s'han ocasionat amb les característiques i circumstàncies del jove que ha comès els fets. És important tenir en compte tots els objectius plantejats anteriorment, així com els paràmetres següents:

- La reparació efectiva del dany que s'ha causat. En funció de cada cas concret, aquesta reparació podria ser de molt curta durada o, en alguns casos, impossible de realitzar pel jove.
- La normativa municipal. S'ha d'estudiar com qualifica els fets i la gravetat que els atorga per determinar la temporalitat. Atenció!: fer-ho d'una manera rígida a partir de l'equivalència cost de la multa / hores d'acció a realitzar pot anul·lar els objectius educatius que persegueix el programa.
- Assolir els objectius educatius i/o de reinserció en la comunitat. S'ha de tenir especial cura amb aquest paràmetre, ja que cada jove té les seves pròpies circumstàncies i el seu propi ritme a l'hora de prendre consciència de la seva acció i de les conseqüències dels seus actes. S'ha de prestar especial atenció a l'edat del jove i a la reincidència o no en el programa (aquesta és una alternativa perfectament indicada per als reincidents).

A més de tot el que s'ha exposat anteriorment, cal remarcar que la temporalitat no s'ha d'establir amb una fórmula matemàtica. Un temps escàs podria generar la trivialització dels fets i afavorir un sentiment d'impunitat en el jove i un temps excessiu li podria generar un sentiment d'injustícia i/o frustració que restaria legitimitat i eficiència a l'acció reparadora.

El referent de les accions reparadores

Cada programa de reparació de danys té el seu responsable a nivell de l'ajuntament. Ara bé, si s'ha de dur a terme una acció reparadora emmarcada en qualsevol recurs o servei municipal, aquesta ha de tenir un referent.

Aquest referent de l'acció ha de pertànyer a aquest servei o recurs. Actua com a contacte del jove transgressor i és la persona que fa la valoració de com s'ha desenvolupat l'acció reparadora.

Els pares en les accions reparadores

Els pares han de donar el seu vistiplau a la mena d'acció que s'ha de dur a terme; per tant, han de poder opinar sobre els continguts de la proposta.

El rol dels pares és el d'acompanyament, i per això és molt convenient treballar perquè entenguin bé el significat de les accions reparadores i facilitar així la seva adhesió. La seva presència s'ha de donar com a mínim en dos moments concrets:

- El de l'acceptació de l'acció reparadora a dur a terme.
- El de la revisió de l'acció reparadora realitzada i de les decisions que se'n deriven.

D. El catàleg d'accions reparadores i els documents

1. El catàleg d'accions reparadores

És important que cada municipi disposi d'un catàleg dels llocs on es poden dur a terme les accions reparadores i les característiques concretes que aquestes poden tenir.

La finalitat del catàleg és poder disposar d'un ampli i variat ventall d'idees que faciliti la concreció d'accions reparadores en cada cas. També permet agilitzar-ne la posada en pràctica perquè ja estan establerts els circuits i la forma de coordinació.

Per a l'elaboració d'aquest catàleg els ajuntaments han de tenir en compte els seus recursos, les festivitats, els diversos actes que es fan al municipi i, en general, tots els espais o activitats en què els joves transgressors poden realitzar l'acció reparadora.

Aquestes accions es poden emmarcar en dos grans blocs:

- Activitats formatives o d'investigació. Són accions que neixen del jove mateix i que pretenen fomentar la reflexió i aprofundir-hi: reflexions escrites, sessions educatives i treballs d'investigació.
- Serveis a la comunitat. Són accions que estan adscrites a activitats o espais ja estructurats, on el jove pot aportar la seva col·laboració i el seu esforç.

Accions formatives o d'investigació

El seu objectiu és crear un espai de reflexió amb el jove transgressor, sigui individual o amb el grup d'implicats. El responsable del programa ha de fer un acompanyament d'aquest espai. Alguns exemples:

Els espais de reflexió

- Escrits de reflexió o cartes a alguna persona o entitat afectada pels fets de referència.
- Treball amb el grup de joves transgressors a partir de dilemes, de simulació de situacions...
- Entrevistes i sessions amb professionals experts sobre un tema específic per reflexionar-hi conjuntament.

Les sessions educatives

- Visita a determinats espais o recursos que permetin descobrir noves realitats i alternatives: escoles de natura, identificació de destrosses d'un barri o parc municipal, recursos especialitzats...
- Participació en cursos de civisme, de seguretat vial, d'orientació en consum de tòxics, etc.

Treballs d'investigació

Entorn d'un tema concret, relacionat directament amb els fets de referència, el jove fa una recerca d'informació, hi reflexiona i elabora un material escrit que inclou un espai de conclusions.

Servei a la comunitat

Aquestes tasques estan en funció dels recursos de l'ajuntament o les entitats col·laboradores del municipi. A títol d'exemple:

En espais i recursos concrets

- Suport al casal infantil i juvenil i a les activitats que s'hi fan i la seva difusió.
- Acompanyament de la brigada de manteniment del casal del barri.
- Suport a la biblioteca.
- Suport a la gossera municipal.
- Suport a les instal·lacions esportives.
- Suport al casal d'avis.
- Suport a les escoles: manteniment, biblioteca, revista, mobles...

En espais al carrer

- Suport a la brigada municipal.
- Neteja, arranjament i preparació per fer-hi murals artístics de parets i altres espais afectats pels grafitis.
- Activitat de jardineria.
- Control de fanals, punts de llum i altres elements del mobiliari urbà de la via pública.

En activitats puntuals

- Ajut a la mostra d'entitats sobre el pla de civisme.
- Participació i suport en l'olimpíada de jocs de taula del municipi.

- Acompanyament a disminuïts en excursió fora del municipi.
- Ajut a la policia local en la cavalcada de reis i el parc nadalenc.
- Suport en les activitats de seguretat vial amb les escoles.
- Ajut en la reparació de senyals de trànsit.

2. Els documents

El programa ha de disposar d'un mínim de documentació que reculli el procés seguit. Hi ha d'haver com a mínim dos documents bàsics:

- El document d'acords de reparació
- El document de valoració de la reparació